

Grundering

Ända fram till 30-talet användes huvudsakligen hyvlad, tätvuxet furukärnvirke till klädselbräda. Detta virke var så "fett" p.g.a. det höga kåd-/hartsinnehållet, att man ofta väntade några år med att måla det nybyggda huset för att träytan skulle lakas ur, så att man fick ett bättre fäste för färgen. Grunderingen under denna tid bestod ofta av en blandning av linolja och guldocker som dels gav huset en trögul färg eftersom det annars grånade och dels gjorde att huset blev mörkare och tog upp mer värme vilket lockade fram kådan.

Utanför städerna var detta betydligt ovanligare och där fick träet gråna utan att man lade ned möda på att stoppa den processen. Idag används huvudsakligen snabbvuxen, finsågad gran som är betydligt porösare än den gamla kärnfuran. Detta virke har inte det gamla virkets formstabilitet eller vattenavvisningsförmåga eftersom det är ganska fritt från hartser och kåda och behöver därför en helt annan grundbehandling för att kunna anses vara tillräckligt skyddat.

Efter blandning och uppstrykning är det tänkt att grunderingen skall mätta träet och ge ett bra fäste för nästa färgskikt som naturligtvis inte får vara för fett. Blandningen skall påföras flödigt så att träet mättas, men var noga med att inte övermätta då detta kan skapa en alltför fet yta, vilket gör att risken för krackelering ökar. Observera att grunderingen inte skall/får spädas med lösningsmedel eftersom så mycket olja som möjligt behöver kunna ta sig in i träet för att ge det ett fullgott skydd.

Generellt anser vi inte att man skall späda linoljegrunderingar med lösningsmedel, dels för att lösningsmedlet har ringa eller ingen effekt på oljans egen förmåga att penetrera/väta in i träytan, dels för att aromaterna i lacknaftan försämrar linoljans filmbildande egenskaper med sämre vattenavvisning som följd. En lagom blandning för nytt finsågat granvirke är 1 del grund och 2 delar spädningolja. För hyvlad gran (ex: "hattläkt") användes grundfärgen ospädd. Vill man ha en magrare grundering p.g.a. att det virke man skall måla är fetare eller mer tätvuxet än standardvirke, kan man uppnå detta genom att minska mängden spädningolja till ½ eller en tredjedel när man blandar.

OBS!! Tänk på att ingen färgbehandling blir bättre än det underlag den appliceras på och att grunderingen därför är det viktigaste skiktet av alla. De övriga skikten är enbart till för att skydda grunderingen och ge det estetiska slutresultatet.

Mälarens bästa tips

Undvik att måla i direkt solsken eller vid fuktig väderlek. **Måla inte** på fuktigt virke. Max fuktkvot 18 %.

Rör om färgen noggrant före målning.

Mellanstrykning och färdigfärg skall sträckas 9-10m²/liter.

Färgerna kommer färdigblandade från fabrik och får inte spädas med aromatiska lösningsmedel.

Vid målning med ljusa kulörer eller vitt måste man vara extra noggrann med att grunderingen inte blir för fet eftersom färgen då gärna vill krackelera redan efter något år.

Vid kortare uppehåll i målningen förvaras penslarna i vatten. Tillsätt några droppar såpa eller diskmedel till vattnet för att förhindra att färg flyter upp till ytan och söljar ned penselskaftet.

Rengöring

Vid rengöring av penslar och verktyg brukas tvällösning och vatten. Om lösningsmedel används måste penselhåret återfettas med fet tvål.

Händer och hud som fått linoljestänk rengörs med såpa och vatten.

Vid färgstänk på kläder - smörja in det nedsölade området med såpa och låt ligga i varmt vatten över natten. Tvätta sedan på vanligt vis.

När målningen avslutas för dagen - dra alltid ned färgen från kanterna i burken så att den inte torkar och ramlar ned i färgen som skinn.

Mellanstrykning

Eftersom linoljefärg fäster mycket bra på allt utom feta och högblanka ytor, fäster färdigfärgen dåligt på sig själv. För att garantera ett bra fäste mellan färgskikten har vi tagit fram WIBO Mellanstrykningsfärg som är en ren linoljefärg med lägre oljehalt och mer pigment så att oljan binds i färgskiktet utan att ge en fet yta. Detta garanterar ett bra fäste för färdigfärgen och minimerar risken för blåsbildning eller krackelering p.g.a. för feta färger.

Mellanstrykningsfärgen bör påföras med rund anstrykare eftersom en sådan blir styvare än platta penslar och därför bättre fördelar färgen tunt över ytan. Det är mycket viktigt att färgen påförs tunt (9-10m²/lit.) eftersom den annars vid torkprocessen kan skrynkla sig och bilda skinn. Skulle skinnbildning uppstå är detta ett tecken på att färgen har påförts i för tjocka lager och inte arbetats ut enligt anvisningarna. För tjocka färgskikt ökar även torktiden och man bör vara uppmärksam på hur tjockt man påfört färgen om den yta man målat tar längre tid att torka än vad som kan anses normalt. Skinnbildningen påverkar dock inte det funktionella skyddet utan är mera ett estetiskt problem eftersom ytan här blir matt och det i skrynklorna snabbt samlas smuts. Det skinnade området skrapas ned med målarströpa och rengörs med till exempel 100 %-ig Balsamterpentin, samt bättringsmålades efter tork.

När mellanstrykningen har torkat bör man passa på att kontrollera att den kulör man valt stämmer med det man tänkt sig. Vill man göra justeringar kan detta då enkelt åstadkommas genom en ombrytning av färdigfärgen.

Eftersom linoljefärgsmålert i princip går ut på att skapa en jämn, ickesugande yta för färdigfärgen måste alla mattfläckar vara mättade innan färdigstrykningen kan göras om man vill ha ett estetiskt bra och hållbart slutresultat. Denna fläckbättring kan inte göras med färdigfärgen eftersom den är för fet utan skall göras med mellanstrykningsfärg.

För att testa om man är nöjd med täckningen eller vill veta om man behöver göra fler strykningar, färdigstryker man bara någon kvadratmeter och låter den torka så att man kan bedöma det färdiga resultatet.

Förvaring

Vid uppehåll i målningen på ett par dagar upp till ett par veckor bör man försiktigt hålla någon centimeter vatten med en droppe såpa eller diskmedel i ovanpå färgen för att förhindra att den skintorkar på ytan. Vattnet hålls sedan försiktigt av innan målningen återupptas.

När målningsarbetet avslutats hålls färgresterna över på mindre burkar för att minimera luftmängden i burken så att färgen inte skintorkar på ytan. Glöm inte att skriva på den nya burken vilken kvalité och kulör den innehåller samt när den är inköpt.

Spara alltid ett våtprov i en liten miniatyrflaska eller dylikt som kulörprov eftersom våt färg inte ändrar kulör så som uppstruken färg.

Förvara aldrig halvfulla färgburkar oppochned. Syret i burken gör att ett skinn bildas på ytan av färgen och när man vänder tillbaka burken hamnar skinnet under färgen vilket gör det omöjligt att ta bort det på ett vettigt sätt utan färgen måste silas innan den kan användas. Dessutom sjunker pigmenten till "botten" när färgen står en längre tid och det innebär ju locket om burken står oppochned.

Linoljefärg som förvarats mer än ett år bör provmålades innan den används för att avgöra om viskositeten och torkegenskaperna har förändrats. Förmodligen behöver man tillsätta något torkmedel och någon förtjockare för att färgen skall bli strykbar.

Färg som är över 5 år gammal bör inte användas vid utomhusmålning.

Tänk på självantändningsrisken i trasor och trassel samt ha alltid en hink vatten stående där Du kan slänga dessa.

Färdigstrykning

Färdigstrykningen görs med en ren linoljefärg som med sina väl avvägda delar linolja/pigment ligger mycket nära den linoljefärg som tillverkades i början av seklet. Receptet är utlärt från gamla målarmästare på 30-talet och har hög halt av bindemedel och pigment. För applicering gäller samma som vid mellanstrykning.

Om man påfört alla tre färgskikten och i efterhand inte är nöjd med t.ex. täckförmågan eller kulören, avråder vi från att omedelbart lägga ytterligare ett lager färdigfärg eftersom färdigfärgen är fet och det kan vara svårt att få fäste för ytterligare ett lager fet färg. Vår rekommendation är istället att vänta 1-2 år så att den feta ytan får erodera ner och risken för blåsbildning elimineras. Självklart skall fasaden i detta fall tvättas före målning. Om man av någon anledning är tvungen att måla ytterligare ett lager direkt skall ytan först tvättas med något svagt fetlösande som t.ex. ammoniakvatten.

Vindskivor, knutbrädor & dropplist

Dessa utsatta delar behandlas som panelen i övrigt men med det undantaget att man byter ut linoljegrunden mot JUPEX 45 Kinesisk Träolja eftersom den ger ett betydligt bättre bottenkydd.

Underhåll

Eftersom färgskikten långsamt kommer att erodera ner, behöver fasaden vid ommålning inte skrapas, utan fasaden provtvättas med olika rengöringsmedel (olika pH) för att fastställa vilket som fungerar bäst och målas sedan med ett nytt lager färdigfärg.

Om färgfilmen flagar av är detta ett tecken på att man har någon form av fuktproblem i träet. Skrapa omedelbart upp det drabbade området och låt torka ut ett par veckor. Men försök att ta reda på var fukten kommer in före ommålning.

Eftersom de olika sidorna av huset kommer att erodera olika fort beroende på i vilket vädersträck de befinner sig, blir också underhållsintervall olika.

Vill man jämna ut underhållsintervallerna, eller bara fräscha upp en sida som mattats ner, kan man med efter 5-6 år tvätta och olja in den aktuella fasaden med JUPEX 45 Kinesisk Träolja. Detta återställer glansvärdet och förlänger ordinarie målningsintervall med 3-5 år.

Vi anser dock att det generellt är bättre att färgfilmen får erodera ned ordentligt innan den övermålas med ett nytt lager färg eftersom det då på sikt inte bygger så tjocka skikt som kan spjälka. Oljningen stoppar färgens nedbrytning och man får på sikt både tjockare och hårdare färgfilmer.

Tvätta alt. spola av fasaden med något års mellanrum så håller färgbehandlingen längre.

Kontakta oss genast om problem uppstår, så hjälper vi till att lösa dessa.

info@kulturarvet.com

063-121017

Källa: WIBO www.linoljefarg.se